

L'economia catalana en l'horitzó del Mercat Únic (*)

Martí Parellada (**)

En aquest treball es tracta de posar de manifest els elements que caracteritzen l'economia catalana en l'horitzó del Mercat Únic.

Amb aquest objectiu, tot precisant l'abast d'un anunciat tan genèric com l'esmentat, es desenvoluparan tres apartats que intentaran posar de manifest, en primer lloc, les característiques del creixement de l'economia catalana en el mapa regional espanyol i en el context de la Comunitat Europea. El segon apartat tractarà de precisar alguns dels factors que han estat considerats com rellevants per avaluar la competitivitat d'una economia a l'horitzó del Mercat Únic i l'Espai Econòmic Europeu, així com d'alguns dels efectes que es poden preveure. Finalment, el tercer apartat tractarà de posar de relleu la situació en la que es troba específicament l'economia catalana en alguns dels factors considerats anteriorment.

El desenvolupament regional a Espanya. El paper de Catalunya (***)

Com ha senyalat en un recent treball J. L. Raymond (1990) el cicle de creixement de l'economia espanyola i el de la Comunitat Europea es superposen, accentuant-se, però, a l'economia espanyola tant les fases de recessió com les de recuperació. Pel que fa a les comunitats autònomes espanyoles el mateix autor palesa com mentre Balears i Canàries estan més lligades a la conjuntura europea que a l'espanyola, en canvi, Extremadura i la Rioja mostren una evolució més deslligada tant d'una com l'altra economia. Finalment, la resta de comunitats tindrien una associació més nítida amb l'economia espanyola, destacant els casos de Catalunya, Madrid i el País Basc.

Tanmateix aquesta interdependència no exclou els diferents protagonismes regionals en la taxa de creixement global de l'economia espanyola. Si ens centrem en el període 1975-1985, les regions més afectades per l'alentiment generalitzat dels ritmes de creixement (vegeu quadre 1), varen ésser les que delimiten la cornisa cantàbrica (País Basc, Cantabria i Astúries) i també, Catalunya, malgrat en aquest cas, aquests efectes negatius es palesen molt més a la província de Barcelona que a la resta de províncies catalanes.

Pel contrari, Balears i Canàries, el litoral mediterrani (València i Murcia) així com l'eix de l'Ebre (Aragó i la Rioja) i Madrid tingueren uns creixements relatius superiors a la resta de Comunitats.

En el període 1985-1989, de clara recuperació, s'han confirmat alguns dels trets observats en els anys anteriors. Així, Balears i Canàries mostren un creixement molt intens i l'arc del mediterrani es consolida com eix de creixement tot incloent-hi Catalunya, València i Murcia (i segons diverses apreciacions -J. R.

(*) Vull agrair els comentaris a la segona part d'aquest treball d'Esteve Sanromà i la col·laboració de Gemma García.

(**) Universitat de Barcelona.

(***) Aquest apartat sintetitza el desenvolupat pel mateix autor a la conferència titulada: L'Economia Catalana a l'Estat de les Autonomies, realitzada en el marc del Primer Congrés Català de Geografia, organitzat per la Societat Catalana de Geografia de l'Institut d'Estudis Catalans, els dies 11 al 15 de març de 1991.

Cuadrado, 1989—les províncies orientals d'Andalusia). En aquest període també es consolida com el segon eix de desenvolupament el que se situa al llarg de la Vall de l'Ebre.

A aquests eixos cal afegir el notable comportament d'Andalusia, la continuada pèrdua de protagonisme de la cornisa cantàbrica —malgrat una certa inflexió a l'any 1989— així com la de la resta de Comunitats Autònomes.

Així mateix l'economia catalana i en especial la de l'entorn metropolità de Barcelona ha aconseguit recuperar un dinamisme acusat en el context de l'economia espanyola que es manifesta a partir de 1986 en els majors ritmes de creixement del PIB. Alhora, el seu paper estratègic en els dos eixos de desenvolupament que més es consoliden ençà la segona meitat dels anys setanta li donen unes garanties addicionals a les seves perspectives de futur.

Per un altre cantó, cal preveure que, en la mesura que vagin desapareixen progressivament les limitacions a la mobilitat dels factors entre els Estats pertanyents a la C.E., s'accentuarà la importància de noves regions europees formades per comunitats pertanyents a diferents Estats. Sota aquesta perspectiva Catalunya i Barcelona poden, sens dubte, exercir una funció remarcable no sols en relació amb les regions espanyoles més properes, sinó també, amb Midi Pyrenées i Languedoc-Roussillon. Alhora els majors índex de creixement d'aquesta macro-regió en el context europeu, no fa res més que accentuar les possibilitats estratègiques de l'economia catalana (vegeu VV.AA. 1991 i Comisió de la CC.EE., 1991).

Quadre 1. Creixement del PIB.

	<i>Taxa mitjana anual de creixement del PIB (%)</i>		
	<i>1960-1975</i>	<i>1975-1985</i>	<i>1985-1989</i>
Andalusia	6,3	2,0	4,9
Aragó	6,0	2,6	5,1
Asturies	6,4	0,6	2,9
Balears	7,6	3,9	5,9
Canàries	7,7	3,4	5,5
Cantàbria	5,2	1,3	4,7
Castella-La Manxa	5,8	1,8	4,3
Castella i Lleó	5,6	2,2	4,0
Catalunya	7,9	1,3	5,0
Extremadura	3,6	2,7	3,9
Galícia	6,6	2,6	4,0
Madrid	8,8	1,5	4,6
Murcia	7,3	2,6	5,4
Navarra	7,2	1,9	5,0
País Basc	8,1	-0,3	3,7
Rioja (La)	5,5	3,1	5,0
Comunitat Valenciana	7,1	2,4	5,4
TOTAL	7,1	1,8	4,7

Font: J. Alcaide, J.R. Cuadrado, E. Fuentes Quintana (1990)

Factors de competitivitat, Mercat Únic i Espai Econòmic Europeu

L'anàlisi de les principals causes que contribueixen a les disparitats regionals en el si de la Comunitat ha estat objecte de diversos estudis recollits a Comissió de les CCEE (1991). Des d'aquesta perspectiva s'ha aconseguit identificar algun dels factors més significatius que contribueixen a la competitivitat de les regions. En uns casos els factors més importants estan vinculats a la disponibilitat i cost de recursos financers així com d'instruments financers adequats. La penalització que pateixen les regions menys desenvolupades i els controls de liquiditats imposats per les autoritats bancàries centrals ha afectat especialment alguns dels països del sud de la Comunitat i entre ells Espanya. Addicionalment hi ha factors comuns a totes les regions i vinculats també tots ells a la política macroeconòmica dels Estats. Aquest és el cas dels avantatges de competitivitat vinculats a una menor pressió fiscal, a una disminució dels costos salarials indirectes i a la desregulació del mercat del treball. Finalment d'entre la resta de factors destacats apareixen un cop més els relacionats amb l'increment de l'oferta de treball qualificat i amb la millora de les infras-

structures i amb la introducció paulatina d'innovacions en els productes o processos que incrementin la competitivitat de la base econòmica regional.

En relació al primer d'aquests tres darrers factors assenyalats, la situació a bona part de les regions i en especial a les regions industrials en clar procés de reestructuració és l'existència d'una descoordinació entre la demanda i l'oferta de treball. En general sembla coincidir l'existència d'un nombre de vacants considerable, amb, també, un nombre important de treballadors desocupats. D'aquí que una més adequada formació professional hauria de contribuir a la creació d'una mà d'obra flexible que resistiria millor els canvis estructurals. D'ací no només s'han d'inferir mesures tendents a augmentar la quantitat de població escolaritzada sinó també s'ha d'enfrontar la qualitat i, el que és cada cop més important, l'extensió sistemàtica de la formació permanent, avui garantida només molt parcialment.

Les actuacions en infraestructures i en R+D constitueixen factors determinants per la competitivitat de les regions molt més quan, com és el cas de Catalunya, no s'ha assolit el nivell mig comunitari i encara que té avantatges locacionals respecte d'altres regions comunitàries no deixa de tenir una posició relativament perifèrica en relació als principals nuclis de localització de l'activitat econòmica a la Comunitat.

En aquest marc, les regions comunitàries hauran d'enfrontar-se en els propers anys amb els reptes que suposa la unió econòmica i monetària i la realització del mercat interior. A aquestes perspectives cal afegir i no amb una menor importància el projecte d'Espai Econòmic Europeu que preten ampliar la dimensió del mercat únic per la incorporació dels països de l'EFTA. És a dir generalitzar a bona part del continent europeu l'extensió de la llibertat de comerç de bens, de prestació de serveis i de moviment dels factors treball i capital. No cal dir que l'ambició d'un projecte d'aquesta categoria en relació al qual es preveu la seva entrada en vigor a partir del gener de 1993 es correspon amb la presència d'efectes beneficiosos pel conjunt de l'economia europea però no necessàriament repartits d'una manera equilibrada, el que sens dubte constitueix un focus d'atenció rellevant.

Per aquesta raó la capacitat de resposta de l'economia de cada regió als reptes que suposen el Mercat Únic i l'Espai Econòmic Europeu dependrà dels factors de competitivitat esmentats.

Un dels mètodes per intentar valorar les conseqüències econòmiques en una regió determinada de les mesures que formen part del Mercat Únic, és estudiar l'actual estructura sectorial de la Comunitat i dels seus diferents àmbits territorials i la manera en que aquests seran afectats per la realització del mercat interior.

L'estudi de recent publicació elaborat per la Comissió de les CCEE i dirigit per Buigues i Ilkovitz sobre els efectes a determinats sectors industrials del Mercat Únic, es basa en les característiques de 120 branques industrials de l'economia comunitària de les quals s'han seleccionat 40 per la seva especial sensibilitat respecte a les mesures incorporades en el projecte del Mercat Únic. Aquestes 40 branques representen poc més de la meitat del nombre total de llocs de treball a la indústria i una octava part de l'ocupació total a la Comunitat. Entre els sectors més vulnerables hi són els que depenen estretament de la contractació pública com les telecomunicacions i l'equipament ferroviari i els que funcionen en mercats caracteritzats pel manteniment d'obstacles no aranzelaris (indústries agroalimentària, tèxtil, calçat i vestit, química bàsica, etc.).

Utilitzant com indicadors la mitjana del ratio exportació/importació pel període 1984-1987 i la mitjana de la penetració de les importacions pel període 1981-1985 s'identifiquen per la indústria espanyola dotze de les 40 branques amb una posició competitiva forta (vehícles a motor, vi i escumosos, indústries de la llana, cotó, calçat, joquines, articles esportius...), la majoria d'elles caracteritzades per ésser branques mà d'obra intensives, que no utilitzen alta tecnologia i que s'aprofiten poc de les economies d'escala i de les característiques de l'increment previsible de la demanda.

Potser l'excepció sigui l'automòbil, gràcies a la presència de capital forani i la preparació de la mà d'obra espanyola.

En qualsevol cas, es constata un cop més que el cost de la mà d'obra continua éssent el factor estratègic que explica en bona mesura el perquè de les inversions directes de capital forani.

L'economia de Catalunya i l'horitzó del Mercat Únic

En aquest context quina és la situació de l'economia catalana i quines possibilitats hi ha d'actuar-hi? No es preten de fer una anàlisi exhaustiva sinó emfatitzar alguns elements que per les seves característiques se'ls hi atribueix un caràcter més determinant a l'hora d'avaluar la competitivitat de l'economia catalana.

Qui dubta que l'intens procés de canvi que està visquen l'economia catalana ençà la integració de

l'economia espanyola a la Comunitat s'està veient afectat per un comportament a l'alça dels costos laborals unitaris en especial a partir de l'any 1988 i que aquests han repercutit més en els marges de benefici en aquells sectors més subjectes a la competència exterior o dit d'altra manera, els que han vist desaparèixer amb més intensitat les barreres aranzelàries i no aranzelàries respecte l'economia comunitària. Qui dubta que la política monetària centrada en el manteniment d'alts tipus d'interès ha provocat una contenció de la demanda que ha aconseguit frenar les tensions inflacionistes i l'augment del dèficit exterior i qui dubta també que l'accent en la política monetària està provocant conseqüències no desitjades en l'actuació inversora de les empreses, les quals utilitzen els seus resultats d'explotació per augmentar les seves col·locacions financeres i augmentar així els ingressos financers.

D'ací que es reclami també un major rigor en la política pressupostària de l'Administració Central i en especial de les territorials (autonòmiques i locals) que han augmentat notablement la seva participació en el conjunt del dèficit de les AA.PP. i, també, una crida reiterada a la necessitat d'aplicar polítiques d'oferta per mantenir i millorar la competitivitat de l'economia espanyola.

El problema, situats a aquest nivell, no és tant el caràcter de la argumentació anterior com el fet que les mesures que s'apliquin tinguin els resultats esperats. Dit d'una altra manera, fins a quin punt la necessària adaptació de les condicions del mercat financer espanyol al de la resta d'Europa serà compatible amb la moderació dels desequilibris bàsics de l'economia espanyola sense posar en qüestió les paritats del SME?

En qualsevol cas aquest és un debat en relació al qual les possibilitats d'actuació des de l'administració autonòmica catalana són molt limitades. Això no ha de voler dir necessàriament que l'economia catalana i les seves institucions representatives hagin d'estar alienes a l'anàlisi anterior. Ja s'ha dit en ocasions anteriors (Zabalza, 1985) que pel contrari, els objectius de la Generalitat, pel mateix caràcter genèric de la institució, són globals i, per tant, les polítiques i els mitjans per assolir-los haurien doncs d'ésser també globals, el que vol dir, a la pràctica que la Generalitat no hauria d'inhibir-se absolutament de res. Molt més quan a Catalunya hi ha representat el 25 % del PIB industrial espanyol i prop del 20 % del PIB total.

Tanmateix no creiem que sigui aquest el debat que hauriem de desenvolupar aquí. Potser fora millor centrar-nos en aquells aspectes que s'ha considerat més rellevants com factors de competitivitat de les regions i en relació als quals l'actuació de les institucions públiques autonòmiques pot ésser més eficaç.

Per tal de fer això farem primer, una consideració entorn a l'evolució en els darrers lustres de la indústria a Catalunya en relació a la resta d'Espanya per prosseguir posteriorment a l'anàlisi dels factors de competitivitat considerats.

La indústria a Catalunya i Espanya. Trets diferencials

Ja s'ha esmentat que el període de crisi 1975-1985 es manifesta a Catalunya disminuint la seva participació relativa en el conjunt espanyol en termes de població, ocupació i Valor Afegit Brut. En aquest període (Sanromà, 1990) l'economia catalana destrueix prop del 20 % dels seus llocs de treball front poc més del 15 % pel conjunt espanyol, traduint-se aquest fet en una notable disminució de la taxa d'ocupació (pes dels ocupats en la població major de 15 anys) que passa de prop del 50 % a l'any 1976 a poc més del 38% a l'any 1985.

De la mateixa manera, però en sentit contrari, la taxa d'atur augmenta notoriament passant del 2,8 % de la població activa a l'any 1975 al 22,8 l'any 1985 amb un ritme de creixement superior al que es palesa pel conjunt de l'economia espanyola. A partir de 1985 la taxa d'atur ha disminuït fins a xifres que se situen actualment al voltant del 12 %.

Aquest comportament és atribuït (J. Alcaide, J. R. Cuadrado, E. Fuentes i J. R. Cuadrado [director], 1990) a l'específica importància de la crisi industrial afectada per la vulnerabilitat de les activitats manufactureres poc capacitades per fer front a les modificacions de la demanda i a les successives crisis energètiques. Aquesta situació es manifesta especialment allà on es concentrava l'activitat industrial com és el cas de Catalunya. A aquest fet cal afegir-li la crisi de la construcció induïda per l'anterior i pels seus efectes colaterals. Així mateix la relativa menor presència a Catalunya de les activitats terciàries no va poder compensar els efectes desindustrialitzadors esmentats.

A un altre nivell s'ha assenyalat que la distinció entre períodes «normals» de creixement i períodes de crisi ve palesada pel fet que el creixement de la productivitat (Y/L) sigui superior o no al creixement del grau de mecanització (K/L). D'aquesta manera, en el període «normal» es podrà reduir la intensitat de capital (K/Y) mentre que en el període de crisi succeiria el fenomen invers (Bricall, 1983 i VV.AA., 1985).

En la crisi, l'increment de la intensitat de capital –o el que és el mateix, l'avançament de la inversió en relació als augments de renda– ha accentuat i intensificat la competència, amb els efectes corresponents sobre l'oligopolització dels mercats i la transnacionalització de la producció.

Els resultats obtinguts referits a l'economia catalana i espanyola palesen en aquest sentit un comportament similar on les tendències esmentades es superposen (vegeu quadre 2 i gràfic 1) i on es copsa un inici de recuperació en el període que s'inicia a partir de l'any 1985 i que caldrà confirmar a partir de que es disposin les dades adequades.

Cal assenyalar un menor ritme de creixement de la renda industrial així com de l'ocupació a Catalunya en relació al conjunt espanyol el que es tradueix en un major creixement de la intensitat de capital K/Y i del grau de mecanització K/L.

Quadre 2. Taxes de creixement anual acumulatives.

Espanya	Y	L	K	Y/K	Y/L	K/L	P/Y	W/L
1964-73	8,99	1,53	4,49	4,32	7,35	2,91	-0,52	7,82
1973-85	1,35	-2,29	2,14	-0,78	3,69	4,54	-1,52	5,09
1985-87	5,76	3,37	1,62	4,07	2,32	-1,69	3,54	-0,30
<i>Catalunya</i>								
1964-73	8,84	2,31	4,04	4,62	6,38	1,68	-0,26	6,64
1973-85	0,73	-2,93	2,18	-1,42	3,77	5,26	-1,57	5,08
1985-87	4,01	3,83	-0,56	4,60	0,17	-4,23	0,44	-0,12

Y: PIB industrial a preus constants (base 1964)

L: Població ocupada a la indústria

K: Estoc de capital a la indústria a preus constants (base 1964)

P: Benefici (PIB menys costos salarials) a preus constants (base 1964)

W: Costos salarials a preus constants (base 1964)

Font:: CEP (1982); Petitó (1985); Banc de Bilbao (varis anys); MINER (varis anys); INE (1988).

Des d'una altra òptica (Zabalza, 1985) s'ha justificat el que la crisi a la indústria catalana s'hagi manifestat tant en una reducció substancial de la taxa de creixement de la productivitat total, com també en la utilització molt més intensa que abans de maquinària per unitat de treball, no tant en un comportament de la inversió molt sotmés a l'augment de la competència que es manifesta en una situació de crisi sinó a l'encariment del factor treball en relació al capital.

Per una altra banda la pèrdua de pes del marge de benefici (P/Y) (vegeu gràfic 2) més accentuat en el període 1973-1985, s'explica tant a Catalunya com a Espanya pel major creixement dels salaris unitaris W/L que de la productivitat Y/L, el que provoca com a conseqüència una disminució del tipus de benefici (P/K) que no fa res més que accentuar l'estancament de la inversió, el de la producció i provoca una caiguda notable de l'ocupació (*). El fet que aquesta disminució sigui més acusada a Catalunya que al conjunt espanyol podria explicar el menor creixement de la producció i de l'ocupació industrial que s'observa durante el període 1973-1985 a Catalunya en relació a l'economia espanyola.

Situats aquí, tot sembla indicar que l'economia catalana –i en particular la seva indústria– mostra amb especial intensitat l'evolució de la conjuntura econòmica tant en les fases més depressives com en les fases més expansives.

(*) Definim el tipus de benefici

$$r = P/K = P/Y \cdot Y/K$$

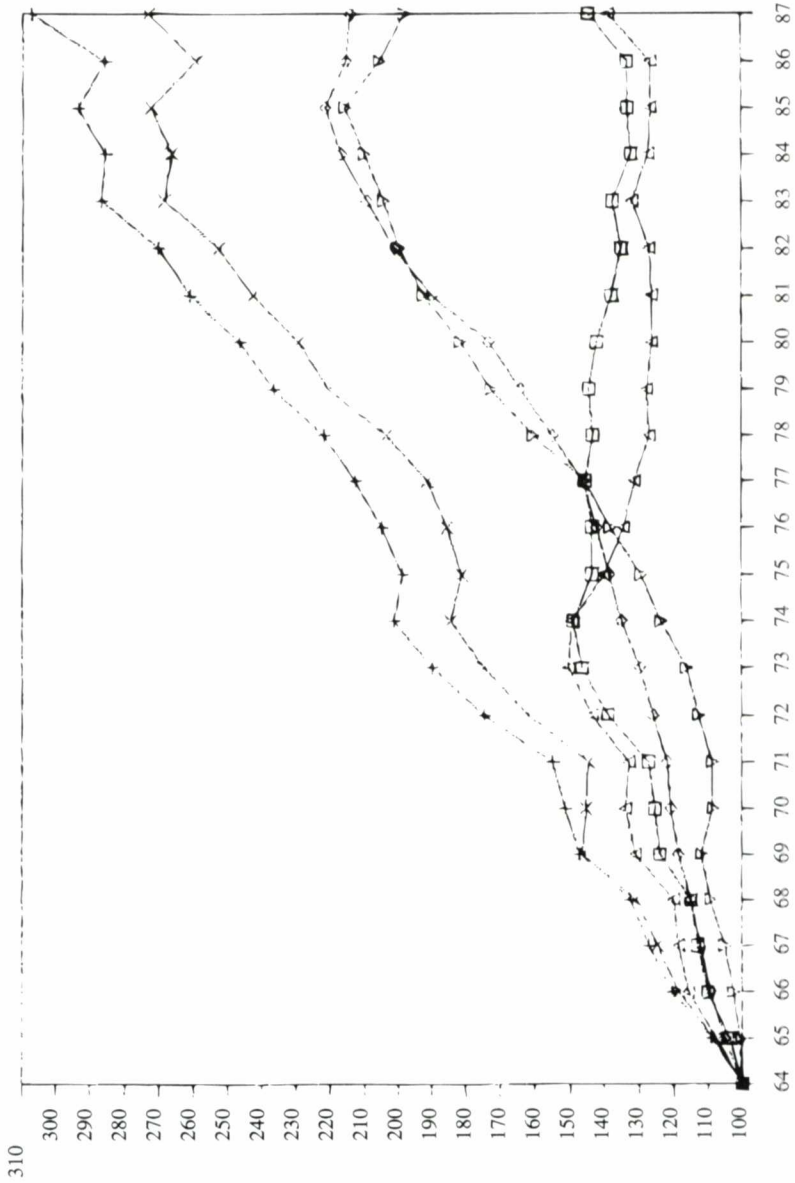
i el marge de benefici

$$n = P/Y = \frac{Y-W}{Y} = \frac{Y/L-w}{Y/L} = 1 - \frac{\omega}{\pi}$$

GRÀFIC 1

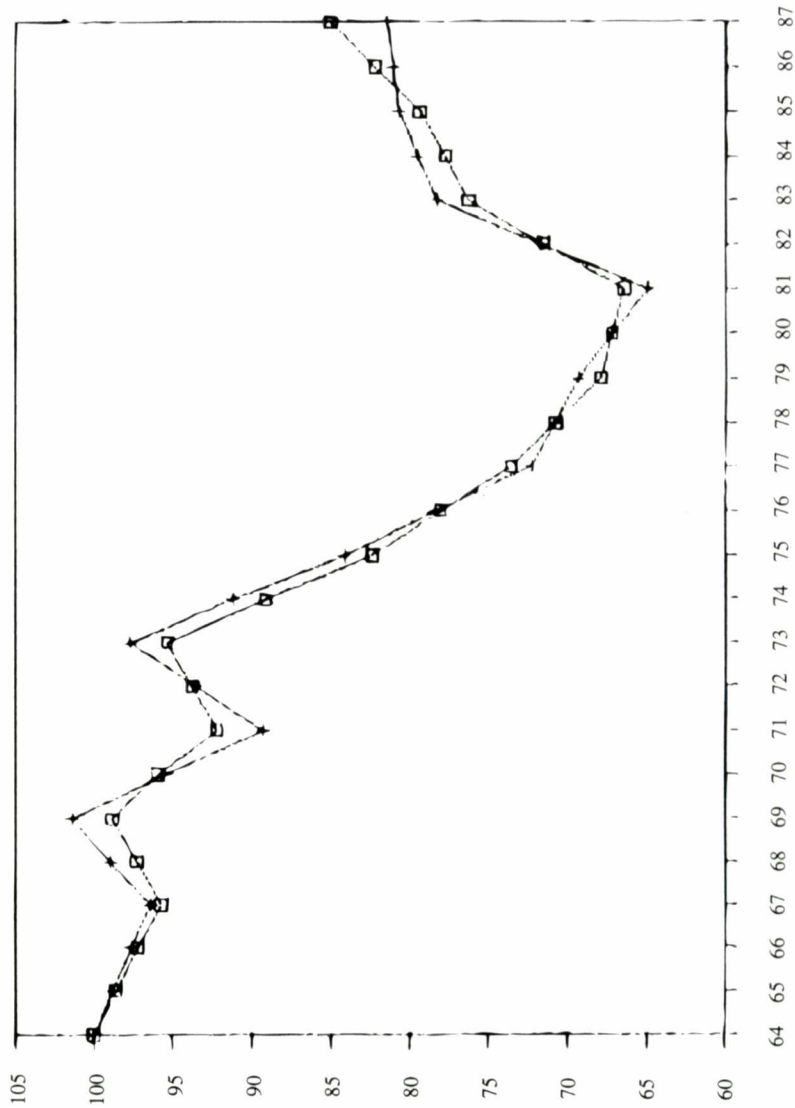
RELACIÓ ENTRE LES VARIABLES Y, L, K

Catalunya i Espanya

GRÀFIC 2 RELACIÓ P/Y

Catalunya i Espanya

Mercat Únic i factors de competitivitat de l'economia catalana

L'horitzó del mercat únic no fa més que posar de manifest la vulnerabilitat del model de creixement i, més enllà de la política macroeconòmica més global a càrrec de l'Administració Central, l'especial consideració de determinats factors en relació als quals l'àmbit d'actuació de l'administració autonòmica és més gran.

Veiem per tant, successivament –i sense ànim d'exhaustivitat– allò que fa referència als aspectes de formació, dotació d'infraestructures, R & D, i marc institucional.

a) En relació als aspectes de formació, cal tenir en compte que el mercat de treball s'ha caracteritzat fins finals dels anys 70 per l'adopció d'un model basat en baixos nivells salarials, elevada estabilitat de l'ocupació i la importància d'uns mecanismes d'ajust basats no tant en l'oferta i demanda com en l'elevada dispersió salarial. En definitiva la carestia dels acomiadaments i la inexistència de sindicats lliures varen propiciar un ajust via retribucions adaptant-se així a la conjuntura, tot mantenint baix el nivell de desocupació.

A partir de finals dels anys setanta, la progressiva homologació del mercat de treball a les pautes de comportament europeu el doten d'una major flexibilitat pel cantó de les quantitats. Les actuacions s'adrecen a abaratir l'acomiadament, facilitar les jubilacions anticipades i les baixes voluntàries i flexibilitzar la contractació.

Aquest model s'accentua en la segona meitat dels anys vuitanta en la mesura que l'increment de l'ocupació que s'observa a Espanya i Catalunya es basa quasi exclusivament en contractes temporals.

Aquest fet provoca primer, una major precarietat del mercat de treball el qual es pot veure afectat d'una manera immediata per l'evolució dels ritmes de creixement de l'activitat econòmica i, segon, la necessitat de flexibilitzar l'oferta de treball no tant en termes de contractació com de formació professional adequada a les característiques de la demanda.

A Catalunya com es diu a Sanromà 1990, s'observa l'existència d'un nivell educatiu –els estudis mitjans– per sota dels quals no es detecta creació neta d'ocupació. Aquesta falta de formació podria contribuir a explicar el creixement simultani que s'ha observat en determinats períodes a la taxa d'atur i als llocs de treball vacants. D'ací que sigui necessari escometre un considerable esforç de formació en diversos fronts: educació general pels qui no assoleixin els estudis mitjans, formació ocupacional per demandants d'un primer lloc de treball, parats de llarga durada i formació permanent per a adults.

En aquest marc destacar un dels problemes més importants de l'actual sistema educatiu: el del fracàs escolar. Els darrers estudis respecte a EGB (Oroval, 1990) assenyalen l'alarmant xifra (30 %) de fracàs escolar, el que té les seves conseqüències en la FP atés que és l'única opció per als que no han superat l'ensenyament primari i volen continuar la seva formació. La taxa d'abandonament en FP (20,4 %) és molt major que la que es dona a BUP-COU (7 %).

Aquests problemes, juntament amb els que es presenten a l'ensenyament superior universitari on es pot constatar la paradoxa que, malgrat l'augment del nombre total d'estudiants, disminueix el nombre de titulats, fan necessari un plantejament decidit que permeti uns millors resultats en el funcionament del sistema educatiu català.

b) Un segon aspecte a considerar el derivat de les despeses en R & D. En relació a aquesta qüestió un indicador recent i suficientment expressiu del nivell de desenvolupament tecnològic a Catalunya el dona l'anàlisi de la balança exterior tecnològica.

En síntesi s'afirma (Giraldez, 1990) que la balança tecnològica de Catalunya globalment considerada (ingressos i pagaments d'assistència tècnica, patents, dissenys i marques) ha estat deficitària d'una manera permanent, amb una taxa de cobertura que en el període 1975-1988 és del 19 %. Accentuant-se el dèficit a partir de la segona meitat dels anys vuitanta atesa la forta vinculació existent entre la recuperació de l'economia i el creixement de la importació de tecnologia. Tanmateix, la disminució dels ingressos resulta menys lògica i més preocupant. Com diu també, Giraldez, dona la impressió que quant el mercat interior es recupera, els empresaris catalans abandonen les seves estratègies exteriors per centrar-se en l'esmentat mercat interior. Aquest fet pot representar un perill considerable quan amb el Mercat Únic es vegin desplaçats de l'únic mercat que han considerat com propi, l'espanyol, no havent desenvolupat una estratègia que els faci més competitius.

Si utilitzem altres indicadors (Escorsa, Solé, Martínez, Pérez, Valls, 1991) com, per exemple, la despesa en I + D en relació al PIB, també es palesa l'escàs esforç tecnològic atés que solament representa el 0,47 % del PIB, inferior al del conjunt espanyol (0,57 %) i inferior al d'altres països europeus.

c) En el terreny de les infraestructures de transport cal senyalar abans de tot l'impacte que provoca en l'activitat econòmica, derivat de la seva utilització directa o indirecta en els processos de producció i de

la seva influència en les decisions de localització dels individus i de les empreses. A l'estudi de Biehl sobre les dotacions d'infraestructura en regions integrants de la CE, es destaquen dos fets. En primer lloc, la importància que té com a factor impulsor de desenvolupament d'una regió, i en segon lloc, es constata que les disparitats existents en les dotacions d'infraestructura són elevades en el sí de la CE. Considerat transports, comunicacions, energia i educació superior, la dotació espanyola (any 1980) es situava en un 77,6 % de la mitjana comunitària i en un 73 % de la RFA, França, Itàlia i R.U.

D'ací la necessitat d'actuar decidida i coordinadament entre les diferents administracions amb competències per tal de fer front a aquestes desavantatges respecte la Comunitat.

d) Finalment, un darrer factor que ha caracteritzat aquest període és el derivat de les profundes mutacions institucionals en que ha hagut de transcórrer l'economia catalana i espanyola.

De la mateixa manera que es pot dir que l'evolució de l'economia catalana i, també, evidentment, l'espanyola, té un comportament que no pot ésser alié al de les economies occidentals desenvolupades i, en especial, les comunitàries, no cal arribar a l'extrem de negar la influència d'especificitats pròpies que en darrera instància expliquen el que no hi hagi un comportament absolutament mimètic entre aquestes economies.

En aquest sentit, el que s'ha anomenat període de crisi i que s'exten –si ens referim al comportament de la producció i del mercat de treball– des de finals de la primera meitat dels anys setanta fins els anys 1985-1986 i el període de recuperació posterior, s'inscriu pel que fa a l'economia catalana, en un marc de profunds canvis institucionals com són: la recuperació de formes de govern democràtic com a la resta de països occidentals desenvolupats, la constitució i desplegament de l'Estat de les autonomies i, a partir de 1986, l'adhesió de l'economia espanyola a la Comunitat Econòmica Europea, en un moment en que les institucions comunitàries despleguen tots els seus esforços per avançar en la perspectiva del mercat únic de 1993.

Aquestes profundes mutacions institucionals s'han materialitzat alhora en un notable creixement de la premsa del sector públic a Catalunya (Bosch, Costa, 1990).

En aquest sentit, cal assenyalar la relevància que va prenent l'Administració autonòmica en relació al PIB català. Així a l'any 1988 les despeses directes autonòmiques varen representar el 8,4 % del PIB català. Si a aquest percentatge se li afegeix el més del 5 % que representen les corporacions locals i el prop del 25 % de l'Administració Central, s'assoleix un pes del conjunt de les AA.PP. al voltant del 40 % del PIB, similar al dels països desenvolupats.

Allà on no hi ha coincidència és en el pes relatiu dels governs subcentrals en relació al central, més acusat aquest darrer, a l'economia espanyola.

En conseqüència, el camí recorregut pels països més homologables al nostre i la pròpia sinergia que crea l'actual estructura de nivells de govern, fa preveure que en el futur augmentarà encara més el pes de les Administracions subcentrals en el conjunt de les Administracions Públiques.

Finalment, i per acabar, el propi sistema de finançament autonòmic que distingeix entre finançament incondicionat i condicionat reflecteix que no té perquè haver-hi una traducció directa entre nivells de despesa i nivells competencials. Aquest és un terreny complex (Costas, 1990) on en certa manera la jurisprudència és la que està delimitant els camps d'actuació de les diferents administracions. En aquesta línia el protagonisme de les intervencions de foment en forma d'incentius (subvencions, avals, préstecs, incentius fiscals, sol industrial, ...) i actuacions directes (dotació d'infraestructures, assessorament d'empreses, oferta capital-risc, centres de transferència de tecnologia, parcs tecnològics, ...) sembla consolidar-se en l'àmbit competencial autonòmic. En canvi, les anomenades intervencions reguladores (relacionades amb la unitat del mercat, amb la unitat de la política econòmica o de caràcter sectorial i territorial) sigui per les seves pròpies característiques sigui per l'abast de les lleis de «bases» o també, pel paper de la Comunitat Econòmica Europea, tenen un abast molt més limitat en el terreny autonòmic. Destacant, però, com excepció rellevant les competències autonòmiques en el terreny urbanístic amb una influència sens dubte important en l'activitat econòmica.

Referències bibliogràfiques

- J. Alcaide, J. R. Cuadrado, E. Fuentes Quintana (1990). «El desarrollo económico español y la España desigual de las autonomías». *Papeles de Economía Española*, n.º 45.
- Banco de Bilbao (varis anys). *La Renta Nacional de España y su distribución provincial*.
- Biehl, D. (1990) «El papel de la infraestructura en el desarrollo regional». Ministerio de Economía y Hacienda, Secretaría de Estado de Hacienda, *Política regional en la Europa de los años 90*, Madrid.

- Bosch, Costa (1990). «El sector público autonómico y local» a M. Parellada (director): *Estructura económica de Cataluña*, Espasa-Calpe. Madrid.
- Bricall (1983): «Notes sobre demanda efectiva i crisi econòmica.» *Papers de Seminari* n.º 20.
- Buigues, P., Ilkovitz, F., (1988). *The Sectorial Impact of the Internal Market*. Comissió de les Comunitats Europees.
- CEP (1982). *Industrialització a Catalunya 1960-1977*, Caixa de Pensions, Barcelona.
- Comisión de las Comunidades Europeas (1991). *Las regiones en la década de los 90. Cuarto informe periódico sobre la situación y la evolución socioeconómica de las regiones de la Comunidad*. Bruselas.
- Costas (1990) «El marco de la política económica autonómica» a M. Parellada (director) *Estructura Económica de Cataluña*. Ed. Espasa-Calpe. Madrid.
- Cuadrado, J.R. (1989). «La crisis económica y la redefinición del mapa económico regional» a J. L. García Delgado (director) *España Economía*. Ed. Espasa-Calpe. Madrid.
- Cuadrado J.R. (director) 1990. *El crecimiento regional español ante la integración europea*, Secretaría de Estado de Economía. Ministerio de Economía y Hacienda. Madrid.
- Escorsa, Solé, Martínez, Pérez, Valls (1991). *R + D a Catalunya. Despeses i activitats del sector públic i privat*. CIRIT. Barcelona.
- Giraldez, Parellada (1990). «Los flujos con el exterior» a M. Parellada (director), *Estructura Económica de Cataluña*, Espasa-Calpe. Madrid.
- INE (1988). *Contabilidad Nacional de España, base 1980. Serie 1980-1985. Datos definitivos 1986 provisionales y 1987 avance*. Madrid.
- Ministerio de Industria y Energía (varis anys): *Informe sobre la industria española*.
- Oroval (1990) «El sistema educativo» a M. Parellada (director). *Estructura Económica de Cataluña*. Espasa-Calpe.
- Parellada (1991). «L'economia catalana a l'Estat de les autonomies» *Primer Congrés Català de Geografia*, Societat Catalana de Geografia, Institut d'Estudis Catalans.
- Petitbó (1985). «Evolució de la relació capital-treball. Comportament de la relació capital-treball. Productivitat del treball» a *Marc Econòmic. Economia Espanyola* n.º 45.
- Raymond, J.L. (1990). «El perfil coyuntural de las Comunidades Autónomas» *Papeles de Economía Española* n.º 45.
- Sanromà (1990). «Mercado de trabajo y distribución de la renta» a M. Parellada (director). *Estructura Económica de Cataluña*. Espasa-Calpe.
- VV.AA. (1985). «Notes per a un debat sobre la situació de la indústria a Catalunya» a *Desindustrialització a Catalunya: Causes i propostes de futur*. Col·legi d'Economistes de Catalunya. Barcelona.
- VV.AA. «Una nova àrea econòmica al Sud d'Europa». *Xarxa C6*. (MIMEO)
- Zabalza (1985). «Desindustrialització i política industrial. El cas català» a Col·legi d'Economistes de Catalunya. *Desindustrialització a Catalunya: Causes i propostes de futur*. Barcelona.